

Tompa Mihály 200 éve született.**Elhangzott 2017. október 16 – án tartott, Lelkésztestületi Ülésen.****Összeállította: Pethő Dénes lelkipásztor (Igrici)****Bevezető gondolatok:**

Ebben az esztendőben emlékezünk Tompa Mihály pap – költő születésének 200. évfordulójára. Méltó dolog megemlékezni korának kiemelkedő költőjéről, akit jogosan emelhetünk Arany János és Petőfi Sándor mellé, harmadikként. Országszerte ünnepi megemlékezéseket tartottak és tartanak ebben az emlékévben. A Borsod – Gömör területén élő embereknek, az itt szolgáló lelkipásztoroknak azért is kedves Tompa Mihály személye, mert költőként, lelkipásztorként, hazájáért, népéért küzdő emberként, hazafiként járt előttünk, egy igen nehéz időszakban. Az utókor számára szép számmal fennmaradt versekből, elbeszélésekből, levelezésekből egy olyan világ képe tárul elénk, melyet kár lenne meg nem ismerni! A teljesség igénye nélkül, hadd álljon előttünk Tompa Mihály életútjának néhány állomása.

1, Tompa Mihály származása, születése, Igriciben töltött évek: 1817. szeptember 28. – 1832 között:

Tompa Mihály apai ágon Erdélyből származik, egykori lófő székely ősei, a Sepsiszentgyörgyhöz közeli **Kisborosnyóról** keltek útra, és települtek le a XVIII. században, Borsod megyében. A Borsodba költözött Tompa utódai, **Igricibe** költöztek. Tompa Györgynek két fia született: István és Mihály. István, a nagyobbik fiú Igriciben maradt, a földművesek nehéz, fáradtságos munkáját élte. A kisebbik fiú számára azonban vonzóbb volt egy mesterség megtanulása. Csizmadiává lett, „nyakába vette” a világot, és **Rimaszombat**on telepedett meg, hosszas vándorlást követően, ahol megismerte, majd feleségül vette egy ottani csizmadiamester leányát, Bárdos Zsuzsannát, 1817 – ben. Zsuzsanna még ebben az esztendőben, szeptember 28 – án szülte meg fiúkat egyablakos kis házukban, aki apja után, a Mihály keresztnévet kapta. Édesanyja még két fiútestvérnek adott életet, akik felnőttként (sok nélkülözést követően) Miskolcon éltek. Egyik fiú hentes, a másik edényfestő lett. Mindössze négyesztendős volt a legnagyobb fiú Mihály, amikor édesanyjuk tüdőbetegségben meghalt. A félárván maradt gyermekekről az amúgy kalandos életű, felelőtlen édesapa nem tudott (és nem is akart) gondoskodni. Így került Mihály az apai nagyszülőkhez Igricibe, az akkor színmagyar faluba. A felnövekvő gyermek, tudásával kitűnt kortársai közül, jó tanuló volt. Nagypja és István

nagybátyja mellett, korán besegített a földművelésbe, már gyermekként jó fizikai erőnléttel bírt. Egész életére, költészetére, emberi lényére rányomta bélyegét a falu népének élete, a mindennapos, fáradtságos munka, az ottani emberek egyszerű vallásossága, a természet háborítatlan szépsége (Virágregék), és annak tisztelete. Nagyapja, Tompa György mellett, éveken át végzett, kemény fizikai munkának köszönhetően szálás, életerős, izmos fiúvá növekedett. Kiemelkedő tehetségét Bihari György, a községbe érkezett rektor ismerte fel, akinek később segédje is lett. Ő kérte a nagyapját, hogy engedje el Mihályt Sárospatakra tanulni, mert szerinte jó pap lesz belőle, ne tékozzolják el tehetségét! Az Igriciben lakó Pásztor és Szentimrey családok támogatását sikerült megszerezni (Mihály ezeknek a családoknak a gyermekeit már évek óta tanította írni, olvasni, számolni.) Így került Tompa Mihály tizenhárom esztendősen Sárospatakra.

2, Diákévek: 1832 – 1844 között:

Sárospatakon szolgadiákként kezdett el tanulni. Szolgadiákként az alábbi feladatokat kellett teljesítene napról – napra: vízfordás a Bodrogból, hidegben, melegben, a lakószobákba tüzelőt hordani, fűteni (egy alkalommal a lopott tüzelő miatt, húszévesen a szigorú, de lelkes Csoma Mihály professzortól kapott húsz botütést) a szobákat tisztán tartani, a tehetősebb gyermekek ruháit kikefélteni, lábbelijüket kipucolni, és természetesen a tanulásban is segíteni. Ilyen áron volt ruházata, ennivalója. Sárospatakon is kitűnt kortársai közül tanulmányi átlagával és szónoki képességeivel. 1837./1838. tanévben Sárbogárdon lett az utolsó praeceptor, ebben a tanévben jobb anyagi körülmények között élt. 1839 tavaszán Sárospatakra tért vissza, a következő tanévben kezdte el teológiai tanulmányait; legációkba járt, nevelőséghez jutott. Belépett az önképzőkörbe, ahogyan akkoriban nevezték: a „Szépműegyletbe”. 1840 nyarán, a szünetidőben, Hernádkakon ismerte meg első szerelmét. Sissáry Lajos két fia (Gyula és Kálmán) mellett nevelősködött, a nyári szünetre elkísérte őket szülőfalujukba, így ebben az időszakban ellátásban is részesült a szegénysorból származó fiú. Józsa Lajos földbirtokos lányába, az akkor tizenhat esztendő Franciskába lett szerelmes, akivel együtt dalolgattak, a lány gitáron is kísérte. Mint diákszerelem, ez a kapcsolat később abbamaradt. A szomszédos Hernádnémeti akkori káplánjával, Máthé Jánossal, a harangodi fennsíkot is bejárták, ezen a nyáron. Ebben az évben veszítette el apai nagyapját is (Tompa György 70 évesen halt meg, 1840. április 17 – én, Tompa Györgyné, szül. ??? Tar Rosalín, 74 évesen, 1844. október 29 – én, nagybátyja Tompa István 50 évesen, 1849. november 26 – án). 1840 – 42 között a Sárospataki Kórusban az évről-évre vizsgák alkalmával énekelt és szavalt. Testi ereje, humora, anekdotái, diáktársai előtt ismertek

voltak. Következő nagy szerelme, a szabolcs – megyei **Laskod**hoz kötötte. Diáktársát, barátját Böszörményi Károlyt kísérte haza Laskodra, ahol annak nővérével, a szépséges Katalinnal találkozott. Egymásba szerettek. Katalin szépsége mellett, művelt is volt: szívesen olvasta, nagyra értékelte Tompa költeményeit. Neki ajánlotta Tompa a Dalfüzér című népdalgyűjteményét. Négyéves kapcsolatukat követően Katalin 1846 – ban máshoz ment férjhez. Tompa tisztában volt azzal, hogy aki nehezen tudja önmagát eltartani, nem vállalhatja, hogy másról gondoskodik: Katalint el kellett engednie! Ez a szakítás Tompát megviselte, még évekkel később is megfogalmazta akkori érzéseit versben. Ekkor már ismert nevelő volt több megyében is. Úri családok keresték meg, hogy vállalja el, gyermekeik tanítását. Szemere Miklós bátyja mutatta be Tompának Bónis Barnabás feleségét, Pogány Karolinát, akiben lelki társra talált. Ő bízta, bátorította a költőt. Ez az asszony fiatalon, mindössze harmincnégy évesen halt meg, nagy törést okozva a költő életében. Rövid ideig még jogi tanulmányokat folytatott Sárospatakon, melyet nem fejezhetett be, anyagi körülményei miatt.

3, Eperjes, Pest, Miskolc, 1844 – 1846 között:

1844 – ben, Sárospatakon eltöltött utolsó évében beteg lett (tüdőbajra utaló jelek). 1844 nyarán, Bártfán gyógyították. Ekkor írta első levelét Petőfihez. **Eperjesen** elfogadta a Péchy családnál a nevelőséget. Petőfi Eperjesen meglátogatta Tompát. Hárman: Tompa, Petőfi, és Kerényi Frigyes (Eperjesen, az ott eltöltött, tíz hónap alatt lettek Tompával barátok) bejárták az itteni hegyeket, a híres „Erdei – Lak” hármójukat meghihlette: „költői versenyük” eredménye három vers volt, melyek később a Pesti Divatlapban jelentek meg. Ezt követően egészen 1848 – ig tartott Petőfi és Tompa barátsága. 1845 telén **Pestre** ment,(miután Miskolcon a Református Gimnázium szónoklat és költészet tanári állásra beadott pályázatát elutasították; a megélhetése forgott kockán) ahol a korabeli költők, írók, barátsággal vették körül. A Pesti Divatlapban népregéit, népmondáit rendezte sajtó alá. Nem szerette a pesti életet: az ottani, bohém időszak egészségét is megviselte. A Rókus Kórházban kezelték. Miután a Tízek Társaságába beválasztották, 1846 tavaszán, eljött Pestről. **Beje** lelkipásztora meghalt (Szombathy József), Dapsy Pál, Hanván szolgáló esperes – lelkipásztor a gyülekezet meghívása mellett támogatta Tompa megválasztását Bejére, az ottaniak szeretettel várták őt. **Miskolcra** ment, hogy papi szigorlatát teljesíthesse: hónapokon át, lelkiismeretesen készült vizsgájára. Apjánál, és annak második feleségénél (Bóka Julianna) lakott ebben az időszakban. Lévay Józseffel, miskolci tartózkodása alatt kötött barátságot. Szeptemberben tett vizsgát **Rimaszombat**on. Az új esperes (Terhes Sámuel, aki soha nem lehetett hanvai lelkész) tudós, vaskalapos ember volt, költői

vénával megáldva, még héber nyelven is írogatott. Nem kedvelte Tompát. Tompa a vizsgán a Szentpétery Sámuelnek (egyházmegyei jegyző) köszönhette fergeteges sikerét. Vele is életre szóló barátságot kötött. Éppen huszonkilenc esztendő volt, amikor elfoglalta bejei állását.

4, Beje, 1846 – 1849 között:

Beje (Rimaszombat és Rozsnyó között található), a nyugalom szigete volt a költő számára. Ahogyan vallotta is a Falusi órák című versében:

„Csendes boldogságban, megháboríthatatlanul

Élek én kebleden, tiszta, szent természet”.

Sokat olvasott, nagy hévvel fogott bele papi hivatása gyakorlásába. Három helyen szolgált: **Bején, Oldalfalán, Zsóron.** 1846 – ban kötött barátságot Arany Jánossal, miután mindketten pályáztak a Kisfaludy Társaság pályázatán. 1847 – ben Tompa Mihály a Szuhay Mátyás című művével a második helyezést, míg Arany János a Toldival első helyezést ért el. Barátságukat (mint két testvér, úgy szerették egymást), annak mélységét és komolyságát máig fennmaradt levelezésükből ismerhetjük meg. Ekkor jelent meg első verseskötete is. Vallásos költeményeiben (Harangszó, Jézus és a Nép, Ammon és Támár) újra és újra megjelenik gyermekkora; az Igriciben megtapasztalt élő hit, az egyszerű vallásosság, a Biblia világának egyre jobb megismerése. 1847 júliusában Petőfi egy héten át Tompa vendége volt Bején. Petőfi felkérte Tompát, hogy ő eskesse meg Szendrey Júliával. A bejei házasságkötés kudarcot vallott: a harag később örökre elválasztotta egymástól a két költőt. Érdekesség: a közeli **Zádorfalvára** Batta Bálint teológust választották meg az ottaniak. Az esperes erről hallani sem akart: csak felszentelt lelkipásztora lehet a gyülekezetnek! Tompát is kikezdték: Bején úgy szolgál, hogy még nem szentelték fel! 1847. szeptember 26 – án **Vadászon** tartott kerületi gyűlésen szentelték fel. (A zádorfalvaiak ragaszkodtak jelöltjükhöz, így Batta elfoglalhatta a lelkészi állását.) Ugyancsak 1847 – ben ismerkedett a közeli Füge községből, nemesi családból származó leánnyal, a mindössze tizennyolc esztendő, Soldos Emiliával (Milivel), későbbi feleségével. 1847 őszén újra beteg lett, az öngyilkosság gondolata is felmerült. Ekkorra Petőfivel a barátsága végleg megromlott. Petőfi kevélysége, szakmai féltékenysége, Tompa szerénysége és lelki érzékenysége nem fértek meg egymás mellett. (Petőfi két dolog miatt is neheztelt Tompára: 1, Nem Jókai Mór lapjában, az „Életképekben”, hanem a „Pesti Divatlapban” – Vahot jelentette meg írásait, a magasabb tiszteletdíj miatt. 2, Szécsy Mária életéről szóló elbeszélés megírásához Petőfivel felmentek ketten Murány várába. A romantikus Petőfi nem vette jó néven, hogy a beteges költő, a kirándulás alkalmával fáradt volt.) Az „utolsó csepp a pohárban” Petőfinél,

Budapesten tett utolsó látogatása volt, ahová Léway József is elkísérte. Petőfi felesége társaságában így üdvözölte a vendégeket: „Az ördög hurcol benneteket ilyen időben”. Soha többé nem találkoztak egymással. 1848 januárjában Miskolcon meghalt Szathmáry József szuperintendens (84 év, 58 évi szolgálat). Döntő többséggel választották meg Tompát erre a tisztségre, azonban nem vállalta el. (Hosszas huza – vona után Kun Bertalant választották meg.) 1848 tavaszán Gräfenbergbe (későbbi Jeseník) utazott gyógykezelésre, ahová lelkipásztor barátja, Szentpétery Sámuel is elkísérte. Együtt járták be a poroszországi királyságot. Hazatérve (a Szabadságharc idején vagyunk) beállt a Nemzetőrségbe **Rimaszécsen**. Tábori lelkészként Schwechatig ment. Ez idő alatt káplánja vitte a három egyházközség dolgait. Hazatérve szomorúan tapasztalta, hogy hirtelen jött a szabadság, megrészegítette az embereket. Nem akartak fizetni papi adót, **Oldalfalán** az egyházi adó fizetését is megtagadták. Nehéz anyagi körülményei és a közeli Kelemér lelkipásztori állásának megüresedése (Horváth András halála), az ottani gyülekezet hívása felgyorsították az eseményeket. 1849. március 27 – én megválasztották keleméri lelkipásztornak. Megkérte Soldos Emília kezét, a szülők beleegyeztek a fiatalok házasságába.

5, Kelemér, 1849 – 1851 között:

1849. április 22 – én foglalta el új hivatali helyét. Május 1 – jén házasságot kötött Soldos Emíliával. Tompa ekkor harminckét, felesége mindössze húszesztendő volt. **Kelemér**hez egy filia: **Poszoba** tartozott. Tompát támogatta és segítette a helyi főkurátor: Vadnay Boldizsár. Kelemérben jobb volt a helyzet, mint Bején: azonban a papi lak roskatag, kidőlt – bedőlt volt. „Az én lakásom” című versében írt is erről. Őszre kiderült az is, hogy tüzelő sincs. A helyi urak 1848 után nem engedték a zselléreknek és a jobbágyoknak, hogy az uraság erdejéből vigyenek fát a papnak. Az egyházközség anyagilag is szegény volt. Vadnay Boldizsár, a főkurátor is hirtelen meghalt. Tompa a saját pénzéből tartotta fenn (mindössze 1 Ft volt az éves bevétel és kiadás összege is egyben) az első évben az egyházközséget. A következő évben tartott vizitáció alkalmával az ott megjelent három úri rend a vizitálók előtt szégyenkezve tettek ígéretet arra, és azt be is tartották, hogy anyagilag segítik az egyházközséget. A paplakot lakhatóvá tették. Tompa feleségével együtt a paplak körül, és annak kertjében virágokat és gyümölcsfákat gondoztak. A környékbeli lelkipásztorok közül sokan megcsodálták a szép kertet. Gazdálkodásba is fogott, önzetlensége és jószívűsége miatt azonban soha nem lett gazdaggá, anyagi értelemben. Tompa barátságot kötött az alábbi, környékbeli lelkipásztorokkal: **Ragályon** Orbán Ferencsel, **Zádorfalván** a már említett Batta Bálinttal, **Alsószuhán** Majomi Józseffel, **Felsőszuhán** Ando bácsival. Lelki támaszaik is voltak egymásnak: az elbukott

Szabadságharcot követően, az összejövelekkor vigasztalták is egymást. 1850. március 10 – én megszületett fia, Tompa Kálmán. Az édesapa a „Fiam születésekor” című versében így vallott:

„Ezt a bús esztendőt, ha elfelejtenéd:
 Ezernyolcszázötven! mért is nem jött előbb
 Születésed napja?
 A szabad nemzetnek, hogy csak egy percig is
 Lettél volna tagja”!

Az apai öröm mellett megszólal ebben a versben a hazafi fájdalom is. Szimbolikus költészetében („Az özvegy és fiai”) a háborús idők visszhangja szólal meg. Az egyre veszélyesebb önkényuralmi rendszerben (Bach korszak) álnéven kezdett el írni. Egyik neve: „Rém Elek” (Kelemér visszafelé olvasva), a másik: Bojtor János volt. Fiúknak nem sokáig örülhettek. Néhány hónapos korában, Pünkösöd szombatjára meghalt. Felesége is súlyos beteg volt ekkor. „Pünköszt reggelén” című versében így írt: „Kórágyon fekszik szenvedő nőm/Terítón kedves gyermekem”. Megismerkedett a **Gömörben** nevelőként dolgozó Száz Károllyal, akivel jó barátságot kötött. Tompában Szász szerette, tisztelte, egyenes, álság nélküli jellemét, a hűségét és az igazsághoz való ragaszkodását. 1851. nyarán a **Hanván** szolgáló, Dapsy József esperes elhunyt. Tompa mondott felette halotti beszédet, a helyi gyülekezet azonnal meghívta és megválasztotta lelkipásztorának.

6, Hanva, 1851 – 1865 között:

1851. szeptember 7 – én foglalta el Hanván, új hivatali helyét. Hanva akkoriban Gömör első gyülekezete volt. Neves elődök szolgáltak ott: a már említett Dapsy József, Szilágyi Mihály, a gályarab Beregszászy István. Már Kelemérben is (Krasznai Mihály) gályarab mártír lelkipásztor utódjaként szolgálhatott. Róluk is szól: a Gályarab fohásza című verse. Az egyházközség 100 hold földdel rendelkezett, **Csíz** és **Lénártfalva** voltak a filiái. Tompa költöztetésekor szemmel látható volt a gyülekezet tehetős volta: 81 szekérrel mentek Tompát elköltöztetni Kelemérről. Jóllehet, csupán harmadára pakoltak valamit, a többiek kísérték a menetet. Nem utolsó szempont felesége családjának közelsége is (**Runya**), mivel felesége súlyos beteg volt. A paplaknak azonban csupán egyetlen lakható szobája állt rendelkezésre. 1853. január 13 – án született meg Géza fiúk. Felesége csodának köszönhetően menekült meg a haláltól. Orvosa szerint, több gyermekük nem születhetett. Időközben fény derült az egyházközségben évek óta jelenlévő visszaélésekre, garázdálkodásokra. Ezekkel szemben

Tompa határozottan lépett fel. A paplak, az iskola rossz karban voltak, az egyik harang évek óta repedt volt, a papi, tanítói fizetések több hónapos hátralékban. Sokan kihasználta az idős előd, Dapsy József fogyatkozó erejét is. A felszabadított jobbágyság rosszul értelmezte a szabadságot. A vasárnapi kocsmázás, a hangoskodás, mindennapi jelenség volt. Az Isten Házában sem tudták fegyelmezni magukat, főképpen a fiatalok. Sokan felelőtlenységük miatt szegényedtek el, rövid idő alatt. Tompa kezdetektől szembeszállt ezekkel a lehúzó erővel. 1, Az egyházközséggel szemben fennálló kötelességeket maradéktalanul teljesítette, az adóhátralékokat behajtotta. Jóllehet, a nép megpróbált ellenállni, Tompának megvoltak a törvényes eszközei. Akinek elmaradása volt, nem kaphatott: aláírt bizonyítványt, katonai szolgálat alól történő felmentési kérelmet, keresztlevelet. Olyan módos gazda is akadt, akit többszöri, sikertelen felszólítást követően, kitörölt a hívek sorából. Ezzel kapcsolatos történet fenn is maradt: (Lant és Biblia Tompa – Breviárium 551 – 552. oldalak – felolvasva). 2, Tompának tekintélyt is kellett szereznie a templom előtt hangoskodó, szemtelen fiatalokkal szemben. Továbbá a vasárnap este a kocsmából részegen hazafelé tartó, hangoskodókat, akik először fittyet hánytak rá, szintén megregulázta, fölényes testi erejének segítségével. (Felolvasva: Lant és Biblia Tompa – Breviárium 553 – 554. oldalak.) 3, A megrepedt harangot újjá öntette, a paplakot lakhatóvá tették Tompa tervei alapján: öt szoba, egy előszoba, és egy hatalmas tornác épült. Sok verse íródott ezen a tornácon. Később, betegsége éveiben ezen a tornácon éjszakázott, gondokodott. Kertjét, portáját, a kelemérihez hasonlóan, rendben tartotta: felesége szép virágoskertet gondozott, ő gyümölcsfákat ültetett, dohányt termesztett, méhei is voltak. Hazafias allegóriái ebben az időszakban születtek: Pusztán, A gólyához, Hűvös szél fű, Ne hívj, Kikeletkor, stb. Ezekben az önkényuralom által eltiport nemzet fölött érzett fájdalom szólal meg. Verseiben a természetből (A madár fiaihoz, A tűz, A vihar), a Szentírásból is (Sámson, Heródes, Új Simeon) használ fel képeket. Az önkényuralmi zaklatást ő sem kerülhette el: 1852. július 6 – án zsandárok vitték el **Kassára**, ahol egy hónapig ült börtönben (ahogyan akkor mondták: „vizsgálati fogságban”). Kiengedték, azonban „szabadságának” nem sokáig örülhetett: fia, Géza születését követően két héttel, 1853. január 31 – én újra elvitték **Kassára**, immár három hónapra. Betegágyas feleségét, és újszülött kisfiát kellett otthon hagynia. Áprilisban szabadult, ettől kezdve a titkosrendőrség figyeltette; megbélyegzett lett. Jó ideig nem mozdulhatott ki Hanváról: „házi őrizetben” volt. Életének azonban ez lehetett a legnyugodtabb időszaka. Ha ő nem mehetett, barátai jöttek hozzá. 1855 augusztusában Arany János családjával együtt látogatást tett Tompáéknál (hat hetet töltöttek Hanván). A helybeli földesurak, a környékbeli lelkipásztorok is vendégül látták Arany Jánost. A „házi őrizet” ideje ekkorra véget ért. Tompa és Arany együtt járták be **Bánfalvát, Miskolcot**, ahol Lévy József

látta őket vendégül, jártak a **hámori völgyben**, a **diósgyőri várromoknál**, és **Sárospatakon**. Ezt a baráti látogatást Tompáék 1859 – ben viszonzták. 1856 szeptemberében **Erdélybe** kellett utaznia, egy örökösödési ügy miatt. **Debrecen**en keresztül vezetett az útja; ünnepi diadallal, igen nagy tisztelettel fogadták Erdély – szerte. Szerette a vidám, mulatozó baráti kört, ahol „Miskának” nevezték. Nem kedvelte a dzsenti léghő: idegen volt számára. Költeményei, temetési beszédei több kötetben (1852, 1854, 1855) jelentek meg. Ebben az időben írt magáról Arany Jánosnak, mint papról: „Én itt híres, divatos pap vagyok, tán derék pap is, de ezzel igen kevés van mondva. Csak azt jelenti, hogy a többi tán olyan sincs. Hangom monoton, imádkozni egyáltalában nem tudok, nincs abban semmi kenet, semmi buzgóság. Tudj’ az Isten! Szégyenlek olyan Istent lábánál fogva lehúzó tempókat és hosszú farizeus képet csinálni imádság közben, mint soktól látom. Azt azonban meg kell adni, hogy könnyen papolok, mindig könyv nélkül...” 1857. márciusában, egyházmegyei tanácsbírónak választották. Két alkalommal: 1853 – ban és 1857 – ben **Szentesre** is hívták lelkipásztornak. Utóbb meg is választották, a küldöttséget az alábbi mondattal fogadta: „Tompá Mihály azt akarja, hogy hamvát Hanva takarja” vagy egy másik változat szerint: „Tompá Mihálynak hamvai Hanván fognak elhamvadni”. Egy levelében megköszönte a szentesiek bizalmát, felesége betegsége és a segítséget nyújtó rokonság közelsége miatt nem tudta elfogadni a meghívást. Ezen a nyáron fia skarlátos lett. Az orvosok kigyógyították, azonban Géza október 23 – án meghalt. „Egy kicsiny felhő eltakarhatja a Napot. Lelkem előtt egy kicsi felhő áll s egész világ homályba borult előttem. Teremhet – e ilyen sebre balzsam?” – kérdezte a költő nagy fájdalmában. Fiúk halála törést jelentett a szülők életében. Fia sírját – hogy mindenkor szem előtt legyen – a templom dombon, a parókiával átellenben ásatta meg, rózsákkal ültette tele. Költészetének mégis ez lett a legszebb időszaka (Feddőzés, Én, Bűnbocsánat). A Biblia szeretete még mélyebb nyomot hagyott költészetében. 1858 – ban a Magyar Tudományos Akadémia tagjává választották meg. A következő évben a M.T.A. 14 pályázója közül, Kazinczy Ferenc születésének 100. évfordulóján az ő ódája (Kazinczy Ferenc emlékezetére) kapta az első helyezettet. Sajnos ódáját rosszul szavalták el az ünnepeken, ezért nem foglalta el székét a M. T. A. – ban. 1860 márciusában esperessé választották, azonban ezt a tisztséget sem fogadta el. Ekkor már súlyos szembetegsége kínozza, **Miskolcon**, később **Bécsben** is kezelték. Barátja, Kazinczy Gábor is **Bánfalván** halálos beteg lett: halálos ágya mellett Tompa és Lévy álltak. Ez is felzaklatta. 1865 nyarán súlyosbodott köszvénye, és végzetes szívbetegsége. Ez év decemberében halt meg Arany János lánya (Széll Kálmánné, Juliska), halála a költőt is megviselte testileg – lelkiileg.

7, Betegsége, halála: 1865 – 1868. július 30.

Felesége állandó betegeskedései mellett Tompa egészségi állapota is rövid idő alatt megromlott. 1865/66 telén annyira legyengült, hogy Bécsbe ment egy híres orvoshoz (Skoda József), aki közölte vele gyógyíthatatlan (szívmegnagyobbodás) betegségét. Vízkúrát javasolt, melynek költségét az Írói Segélyegylettől (200 Ft kamatmentesen) kapta kölcsön. A Fekete – hegyen gyógyíttatta magát:

„Beteg az én szívem nagyon.

Még rosszabb, ha gyógyítgatom,

Hejh! Az erdőn, a rétszálon

Nem nő ezerjófű nékem!”

Már lelkipásztori teendőt sem tudta ellátni. Káplánja mellé egy másikat is hozatott, hogy munkáját ellássák. Készült halálára. 1867 tavaszán néhány hét leforgása alatt a szálás, derék, izmos embert testi ereje elhagyta: 21 kilót fogyott, káplánjai nélkül szinte már mozdulni sem tudott. (Átmeneti javulást követően Aggteleken fázott meg, állapota véglegesen rosszra fordult). Barátai segítettek kiadatni még kéziratban lévő imádságait és fohászait (Olajág). 1868 februárjában barátai: Szász Károly és Lévy József látogatták meg, akik emléktárgyakat kaptak tőle. 1868. március 23 – án közölték utolsó verseit az Akadémiában. Tudta, hogy már közel a vég. Temetése felől is intézkedett: egy rövid imát kért, nem akart hosszas beszédet. Az Olajág mellett egy másik gyűjteményt is készített, amelyekben vele megtörtént adomák voltak. Lévy Józsefhez juttatta el, és ötven esztendőre zároltatta. Lévy fekete táblába köttette, és a **iaszói** Konvent Levéltárába tetette (Fekete Könyv). 1868. július 30 – án, délután négy órakor halt meg, mindössze ötvenegy esztendősen. Temetésére augusztus 2 – án került sor, ahol barátja, Szentpétery Sámuel imádkozott a ravatalnál, a sírnál költőtársa, és nevelt lánya későbbi férje, a fiatalon elhunyt Csízy János beszélt. Barátja, költőtársa, Arany János készítette el sírfeliratát (Tompa sírkövére):

„Természet! ki ezer képben tükrözte halálod

S új életre hogyan kelsz, ha üdül a tavasz,

Most öleden nyugszik, maga egy burkolt, szomorú kép,

Várva nagy értelmét bús tele titkainak.

Lágyan öleled tetemét Anyaföld s ti szeretti, Virágok,

Üljetek ágya köré, mondani méla regét”.

Felesége 1880 – ban (ő is ötvenegy évesen) követte férjét.

8, Tompa Mihály emlékezete:

1868 augusztusában: Orémus Dániel alkotása a **Fekete – Hegyi Fürdő** (ahol a beteg költő többször is megfordult gyógykezelésen) közelében lett felállítva, nyolc évvel később eltűnt a szobor. 1875: **Hanvai síremlék** készült. 1878: Tompa Mihály szülőházánál **Rimaszombat** emléktábla elhelyezése. A szülői ház a II. Világháborúban megsemmisült, az emléktábla a Gömöri – Kishanti Múzeumba került. 1879: Eredetileg a nagyszülői házra készült emléktábla (a ház már nagyon rossz állapotban volt) az **Igrici** Református Templom szószék talapzatán került elhelyezésre. 1885: **Erdei – Lak**: emléktábla. 1893 (Tompa halálának 25. évfordulója): **Hanván** ö. Csízy Jánosné (Tompa nevelt lánya) adományából új orgona készülhetett. 1896: **Sárospatak**on szobor állítása (Holló Barnabás műve). 1902. június 2. **Rimaszombat**: ünnepélyes szoborátadás. 1946 – ban ledöntötték, 1994 – ben a róla elnevezett térre került, 2017 – ben újították fel, és állították fel ismét eredeti helyén. 1917: megemlékezés Tompa Mihály születésének 100. évfordulóján, a szülői háznál. 1929. május 18. **Miskolc**, emléktábla. 1933. szeptember 10 – én **Keleméren** avatták fel a Keviczky Hugó által készített emléktáblát. 1938: **Sárbogárd**, a parókia falán elhelyezett emléktábla. 1940 **Hanva**: szobor állítás (a II. Világháborúban eltávolították, csak 1958 – ban került vissza; az ottani önkéntes tűzoltók állították). 1940. szeptember 28. **Budapest, Margitsziget**: első köztéri emlékmű. 1941 **Városliget**: újabb emlékmű, sajnos az állapota ma elhanyagolt. 1959 – 1963 között: hosszas gyűjtőmunka eredményeként **Keleméren** Tompa Mihály Emlékmúzeum jött létre. 1968: Tompa Mihály emléknepok több helyszínen (Czine Mihály költő is részt vett az ünnepség sorozaton). 1974: **Sárospatak**on Rákóczi út 5. számú házon emléktábla elhelyezése (mely Tompa és Arany közös látogatására emlékeztet). 1981: **Sárospatak**on a Rákóczi út 6. számú emeletes épület falán emléktábla (Tompa Mihály itteni lakhelyére emlékeztet). 1988: **Miskolc** (népkerti sétány, mellszobor, Kiss Sunyi István alkotása, a sorozatos rongálások miatt a Miskolci Városi Könyvtár, mai nevén Tompa Mihály Könyvtár mellé vitték). **Keleméren** mellszobor (Andrássy Kurta János alkotása), **Beregszász**: emléktábla (Ortutay Zsuzsa alkotása). 1996 **Igrici**: mellszobor avatása a Templom kertjében (Igó Aladár alkotása). Helyi Általános Iskola felvette Tompa Mihály nevét. 2001 **Rimaszombat**: helyi alapiskolában szobor állítása. 2005 **Hanva**: Arany Jánosék látogatására emlékeztető tábla. 2007 **Rimaszombati**

Református Gimnázium: szoborállítás. 2008 **Hanva**: Igó Aladár emlékművének felállítása. 2009 **Sopron**: újraöntött szobor avatása. 2011. május. 11 – én **Kazinbarcika**: Tompa Mihály Református Általános Iskola alapítása. 2012 **Gömörszőlős**: emlékoszlop (Kövér József alkotása).

Átnézett és felhasznált irodalom:

1, Bibliográfia a 200 éve született TOMPA MIHÁLY életéről és munkásságáról.

Szerkesztette: Imolay Lenkey István.

Kiadta: Tompa Mihály Gömori Kulturális Egyesület Gömörszőlős – Putnok 2017.

2, Lant és Biblia Tompa – Breviárium.

Összeállította: B. Kovács István.

Kiadta: Tompa Mihály Gömori Kulturális Egyesület Gömörszőlős – Putnok – Hanva – Rimaszombat 2017.

3, TOMPA MIHÁLY ÖSSZES KÖLTEMÉNYEI.

Rendezték barátai: Arany János, Gyulai Pál, Lévay József, és Száz Károly.

Budapest. Franklin – Társulat Magyar Irod. Intézet és Könyvnyomda 1913.

4, TOMPA MIHÁLY: VIRÁGREGÉK.

Reptity Aranka akvarelljeivel.

Szerkesztette: Imolay Lenkey István.

Kiadta: Tompa Mihály Gömori Kulturális Egyesület Gömörszőlős – Putnok, 2015.

5, Igrici Református Egyházközség Vegyes Anyakönyv: 1788 – 1850 között.